

A. Ziarli

Προς τα μέλη της Κ.Ε.

Σύντροφοι,

Καλείσθε σε συνεδρία της Κ.Ε. την
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 26/1/1990 και ώρα 9π.μ. με θέματα:

1. Εισήγηση για τη μεθόδευση εφαρμογής
της απόφασης της Ολομέλειας της Κ.Ε.
του ΑΚΕΛ της 13ης, 15ης, 16ης και 17ης
Δεκεμβρίου 1989.
2. "Ένωση στην πολιτική του ΑΚΕΛ στα
χρόνια 1964-67".
(επισυνάπτονται σχετικά έγγραφα)

ΤΟ Π.Γ. ΤΗΣ Κ.Ε.

Λευκωσία, 15/1/1990

ΤΟ ΘΕΜΑ "ΕΝΩΣΗ" ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΑΚΕΛ
ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ 1964 - 1967

Στη δεκαετία του 1940 και 1950 το ΑΚΕΛ ακολουθεί τη γραμμή της Αυτοδιάθεσης - Ενωσης. Μόνο για μια περίοδο 2 περίπου χρόνων στο διάστημα από το Ε' στο ΣΤ' Συνέδριο του ΑΚΕΛ (1947-1949) γίνεται μια αλλαγή στη βάση της αυτοκυβέρνησης - Ενωσης.

Στα τέλη της δεκαετίας του '50 η δραματική εξέλιξη των γεγονότων, με τα αδιέξοδα του ένοπλου αγώνα της ΕΟΚΑ και την απειλή διαμελισμού της Κύπρου, επιβάλλει αλλαγή γραμμής. Στις 22 του Σεπτεμβρη 1958 ο Μακάριος κάνει τις γνωστές δηλώσεις στη Μπάρμπαρα Κασλ που σημειώνουν τη στροφή προς την ανεξαρτησία. Λίγες μέρες αργότερα συνέρχεται σε συνθήκες παρανομίας η Ολομέλεια της Κ.Ε. του ΑΚΕΛ που αποφασίζει να υποστηρίξει τη νέα θέση του Μακαρίου. Στη σχετική διακήρυξη ημερ. 29/9/58 η Κ.Ε. αναφέρει:

"υποστηρίζει τη νέα γραμμή περί ανεξαρτησίας, με την πεποίθηση ότι αυτή ανταποκρίνεται στη σημερινή κυπριακή πραγματικότητα και είναι αποτέλεσμα ψύχραιμης και ρεαλιστικής εκτίμησης της σημερινής κατάστασης και της θέσης του Κυπριακού ζητήματος".

Με την υπογραφή των Συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου και την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας δημιουργείται μια εντελώς νέα κατάσταση. Λόγω των μειονεκτημάτων των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου που περιορίζουν την ανεξαρτησία της Κύπρου το ΑΚΕΛ εκτιμά ότι ο αγώνας του Κυπριακού λαού συνεχίζει να είναι απελευθερωτικός-αντιιμπεριαλιστικός, με στόχο την ολοκλήρωση της ανεξαρτησίας.

Στις αρχές του Μάρτη 1959 συνέρχεται πλατιά Ολομέλεια της Κ.Ε. του ΑΚΕΛ για να μελετήσει την κατάσταση. Στην απόφαση της η Ολομέλεια καθορίζει με σαφήνεια την πολιτική γραμμή του ΑΚΕΛ μέσα στις νέες συνθήκες:

"Κάτω από το νέο καθεστώς που επιβλήθηκε με τις συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου και εφ' όσον πολύ απέχουμε από του να έχουμε κατακτήσει πραγματική ανεξαρτησία, βασική επιδίωξη του λαού παραμένει: πραγματική ανεξαρτησία, αποστρατικοποίηση της Κύπρου, δημοκρατικοποίηση του συντάγματος - αυτά θα επιτρέψουν στη νήσο μας να διαδραματίσει το ρόλο της σαν παράγοντας ειρήνης και φιλικής συνεργασίας στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου".

Το 9ο Συνέδριο του ΑΚΕΛ που συνέρχεται σε συνθήκες παρανομίας στις 12/9/1959 εισηγείται αλλαγές στο 1ο άρθρο του Καταστατικού του Κόμματος για να συνάδει με τη νέα κατάσταση, επεξεργάζεται και εγκρίνει κατ' αρχή το νέο Πρόγραμμα του Κόμματος. Το Πρόγραμμα του Κόμματος θα πάρει την τελική του μορφή και θα εγκριθεί στο 10ο Συνέδριο του ΑΚΕΛ που έγινε στις 8 με 11 του Μάρτη 1962. Στο Πρόγραμμα υπογραμμίζεται ότι:

"Εφόσο το στάδιο που περνάμε - όπως έχει τονιστεί - είναι βασικά αντιιμπεριαλιστικό, εθνικοαπελευθερωτικό, κύριος σκοπός της γενικής πολιτικής του ΑΚΕΛ είναι η ολοκλήρωση της κυπριακής ανεξαρτησίας και κύριος εχθρός του κυπριακού λαού παραμένει ο ιμπεριαλισμός και τα όργανα του. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού χρειάζεται η εφαρμογή μιας αντιιμπεριαλιστικής πολιτικής εξωτερικά και εσωτερικά, η απαλλαγή της Κύπρου από την οικονομική και πολιτική εξάρτηση και επιρροή των ιμπεριαλιστών, η κατάργηση των πολεμικών βάσεων, η δημοκρατικοποίηση της πολιτικής και κοινωνικής ζωής και η οικονομική ανόρθωση του τόπου".

Η γραμμή για την ολοκλήρωση της ανεξαρτησίας με την έννοια του τελικού στόχου (για ολοκλήρωση του εθνικοαπελευθερωτικού σταδίου αγώνα) ακολουθείται καθ' όλη τη διάρκεια της τρίχρονης πρώτης περιόδου της Κυπριακής Δημοκρατίας.

ΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΕΝΩΣΗ

Στις 30/11/1963 ο Μακάριος υποβάλλει τις προτάσεις του για αλλαγή του καθεστώτος της Ζυρίχης, τις γνωστές σαν "13 σημεία". Λίγες μέρες προηγούμενα στις 23/11/1963 είχε συνέλθει η Γ' Πλατιά Τακτική Ολομέλεια της Κ.Ε. του ΑΚΕΛ. Στη απόφαση της Ολομέλειας ο στόχος της ολοκλήρωσης της ανεξαρτησίας τίθεται σαν ενδιάμεσος στόχος για την άσκηση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης. Αναφέρει σχετικά η απόφαση:

"Ο κυπριακός λαός δεν εγκατέλειψε ποτέ κι' ούτε θα εγκαταλείψει τη μοναδικά δημοκρατική, ορθή λύση του ζητήματος του, την άσκηση του δικαιώματος ν' αποφασίσει ο ίδιος κυριαρχικά το πολιτικό του μέλλον.

Όμως, ο δρόμος προς την αυτοδιάθεση σήμερα περνά μέσα από τα συρματομπλέγματα και τις συμπλεγμένες πέτρες της Ζυρίχης. Κι' αν θέλουμε να φτάσουμε κάποτε στο ποθητό τέρμα της αυτοδιάθεσης είμαστε υποχρεωμένοι να διανοίξουμε δρόμο από τη θέση που βρισκόμαστε αυτή τη στιγμή κι' όχι από τη θέση που θα θέλαμε να βρισκόμαστε. Δεν είναι αρκετό να ξέρουμε το στόχο μας. Πρέπει συνάμα να ξέρουμε και πώς θα φτάσουμε σ' αυτό το στόχο".

Στους μήνες που ακολουθούν και μάλιστα ύστερα από τις διακοινοτικές συγκρούσεις του Δεκέβρη 1963 τα επίσημα ντοκουμέντα άρθρα της "Χ" και οι δηλώσεις στελεχών, μιλούν για ανεξαρτησία - αποστρατικοποίηση, αυτοδιάθεση. Για παράδειγμα στην απόφαση της Δ' Τακτικής Ολομέλειας της Κ.Ε. που συνήλθε στις 17/6/1964 αναφέρεται:

"Η μοναδικά σωστή αντιιμπεριαλιστική λύση του προβλήμα-
 μας, που υποστηρίζεται από την καταπληκτική πλειοψηφία του
 κυπριακού λαού κι ανταποκρίνεται στα συμφέροντα και στους
 πόθους του, βρίσκεται στην αποδέσμευση της Κύπρου απ'όλες τις
 συνθήκες της Ζυρίχης και του Λονδίνου και στην πλήρη ανε-
 ξαρτησία που θα επιτρέψει στον κυπριακό λαό ν'αποφασίσει
ελεύθερα για το μέλλον του με βάση την αρχή της αυτοδιάθεσης.
 Να διαλυθούν οι ξένες ιμπεριαλιστικές βάσεις και ν'αποστρατι-
 κοποιηθεί η Κύπρος".

Το καλοκαίρι του 1964 επανεμφανίζεται το σύνθημα της
 Ενωσης. Σε ομιλίες στελεχών (Ε. Παπαϊωάννου 20/6/64, Α. Φάντης
 7/7/64 κ.α.), σε άρθρα και επίσημα ντοκουμέντα του κόμματος
 όπως η απόφαση της έκτακτης Ολομέλειας της Κ.Ε. του ΑΚΕΛ
ημερ. 19/9/1964 που αναφέρει:

"Η Ενωση, η πραγματική κι ανόθευτη Ενωσή, χωρίς παρα-
 χωρήσεις κυπριακού εδάφους σε ξένους κατακτητές και χωρίς
 βάσεις πυρηνικού ολέθρου, θα έρθει όχι σαν αποτέλεσμα ιμπερια-
 λιστικών παζαρεμάτων αλλά σαν αποτέλεσμα μιας πραγματικά
 ανεξάρτητης, αδέσμευτης Κύπρου που θα επιτρέψει στο λαό της
 ν'αποφασίσει ο ίδιος το μέλλον του με την ενάσκηση του αναφαί-
 ρετου δικαιώματος της αυτοδιάθεσης".

Η γραμμή της ανεξαρτησίας-αυτοδιάθεσης-Ενωσης περνά
 και στα έγγραφα του 11ου Συνεδρίου (3-6/3/1966). Στην πολιτική
 απόφαση του Συνεδρίου αναφέρεται:

"Το Κόμμα μας με επικεφαλής την Κ.Ε. βασισμένο σταθερά
 πάνω στη γραμμή και τις αποφάσεις του 10ου Συνεδρίου, έδωσε
 ολόψυχα και χωρίς την παραμικρή επιφύλαξη, όλες του τις δυνάμεις
 στον εθνικοαπελευθερωτικό, αντιιμπεριαλιστικό αγώνα του
 κυπριακού λαού. Το 11ο Συνέδριο επικυρώνει ανεπιφύλακτα τη
 γραμμή, που με σταθερότητα και συνέπεια ακολούθησε η Κ.Ε.

του Κόμματος καθώς και την πατριωτική δράση της σ' όλο αυτό το διάστημα. Το Συνέδριο επιβεβαιώνει, ότι σταθερή και αμετάκλητη γραμμή του ΑΚΕΛ στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα παραμένει: η αδέσμευτη ανεξαρτησία, η πλήρης κυριαρχία, η εδαφική ακεραιότητα της Κύπρου και η κατάργηση των ξένων βάσεων και των κατασκοπευτικών σταθμών από το κυπριακό έδαφος. Μόνο με την πραγματοποίηση αυτής της γραμμής θα μπορέσει ο κυπριακός λαός να καθορίσει ελεύθερα και χωρίς οποιεσδήποτε ξένες επεμβάσεις ή πιέσεις, το μέλλον του με βάση τη διεθνώς αναγνωρισμένη αρχή της αυτοδιάθεσης. Με βάση αυτή τη γραμμή, η εκπλήρωση των δίκαιων πόθων του λαού μας για εθνική αποκατάσταση - Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα - θα είναι το αποτέλεσμα όχι οποιουδήποτε εκβιασμού και επιβολής, αλλά της θέλησης του ίδιου του λαού, που θα πρέπει να εκφρασθεί ελεύθερα και αβίαστα, αφού πρώτα λυτρωθεί από τα δεσμά του".

Η ίδια γραμμή για "ατόφια Ένωση", για "γνήσια Ένωση", για "αντιιμπεριαλιστική Ένωση", για "Ένωση χωρίς όρους και ανταλλάγματα" συνεχίζει μέχρι το τέλος του 1967.

Η γραμμή αυτή βρισκόταν σε πλήρη ομοφωνία με την γραμμή του Μακαρίου: "Ημείς έχουμε καταστήσει απολύτως σαφές ότι εις περίπτωση Ενώσεως της Κύπρου με την Ελλάδα δεν θέλουμε την ύπαρξη ξένων βάσεων επί της Κύπρου. Είμαι υπέρ της αποστρατικοποίησης της Κύπρου" (Μακάριος, δηλώσεις στο Τσεχοσλοβακικό Πρακτορείο Ειδήσεων "Χ" 15/9/64) "... άνευ οιασδήποτε όρων ή ανταλλαγμάτων ενώσεως..." (Μακάριος, διαπιστευτήρια Αλεξανδράκη, "Χ" 27/8/64).

Η ΕΘΙΚΤΗ ΛΥΣΗ

Μετά τα γεγονότα της Κοφίνου σε ανακοίνωση του Π.Γ. της Κ.Ε. του ΑΚΕΛ με τίτλο "Το ΑΚΕΛ χαράσσει γραμμή πορείας για το Κυπριακό" (7/12/67), τίθεται ο στόχος "να φτιάξουμε μια

ευημέρουσα, εδαφικά ακέραιη, αδέσμευτη Κύπρο" χωρίς την επωδό της αυτοδιάθεσης-ένωσης. Καλούνται μάλιστα "Όλα τα κράτη να διακηρύξουν ότι σέβονται την ανεξαρτησία, την εδαφική ακεραιότητα και κυριαρχία της Κύπρου, ισότιμου μέλους του ΟΗΕ".

Και στις 30/12/67 σε νέα ανακοίνωση του Π.Γ. αναφέρεται:

"β) Η κυπριακή κυβέρνηση να επεξεργαστεί συγκεκριμένες προτάσεις για τη λύση του Κυπριακού και την κατοχύρωση των δικαιωμάτων των Τουρκοκυπρίων τις οποίες και να θέσει ενώπιον του Συμβουλίου Ασφαλείας και του Γ.Γ. του ΟΗΕ προς συζήτηση. Οι προτάσεις αυτές να βρίσκονται μέσα στα πλαίσια μιας αδέσμευτης, ανεξάρτητης, εδαφικά ακέραιης και κυρίαρχης Κύπρου πλήρως αποστρατικοποιημένης".

Στις 12/1/1968 ο Μακάριος απευθύνεται προς τον Κυπριακό λαό με το γνωστό διάγγελμα του υπέρ της εφικτής λύσης.

Την επόμενη η Κ.Ε. του ΑΚΕΛ με ανακοίνωση της υποστηρίζει τη θέση του Μακαρίου για την "εφικτή λύση". Στις 28/1/1968 στο πολιτικό μέρος της Απόφασης της Οργανωτικής Συνδιάσκεψης του ΑΚΕΛ αναφέρεται:

"1. Ο εθνικοαπελευθερωτικός αντιιμπεριαλιστικός αγώνας του Κυπριακού λαού περνά σήμερα σε μια νέα αποφασιστική φάση. Περνά από το στάδιο της αναζήτησης μιας εφικτής μέσα στις σημερινές συνθήκες λύσης. Η μόνη εφικτή λύση σήμερα βρίσκεται σε μια ανεξάρτητη, αδέσμευτη, εδαφικά ακέραιη, κυρίαρχη, ολότελα αποστρατικοποιημένη Κύπρο με τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων με σαφήνεια καθορισμένα και διασφαλισμένα".

Έτσι ολοκληρώνεται η στροφή προς τη γραμμή της ανεξαρτησίας

ΑΝΤΙΘΑΣΕΙΣ

Στα χρόνια 1964-67 που έγινε η στροφή προς την αυτο-διάθεση-Ενωση, ιδιαίτερα στον πρώτο καιρό, παρατηρούνται και πολλές αντιφατικές δηλώσεις. Ετσι στις 15/5/64 στην έκκληση του ΑΚΕΛ προς τους Τ/Κ διατυπώνεται ξεκάθαρα ότι τελικός στόχος του αγώνα είναι το ανεξάρτητο Κυπριακό κράτος: "Αυτός ο αγώνας γίνεται για μια ενιαία, αδέσμευτη, ανεξάρτητη Κυπριακή Δημοκρατία που μέσα στα πλαίσια της θα κατοχυρώνονται τα πραγματικά συμφέροντα της τουρκικής κοινότητας".

Στις 30/5/64 σε υπόμνημα του ΑΚΕΛ προς τον Τουομιόγια τονίζεται: "Η Κύπρος να γίνει πλήρως ανεξάρτητο, ενιαίο, και δημοκρατικό κυρίαρχο κράτος". Στη συνέχεια γίνεται λόγος για αυτοδιάθεση, αλλά η ερμηνεία που της δίνεται στοχεύει στην εδραίωση ενός Κυπριακού κράτους:

"Αυτή η αρχή της κυριαρχίας του λαού (δηλ. η αρχή της αυτοδιάθεσης) προϋποθέτει ότι ο λαός της Κύπρου θα εγκρίνει το σύνταγμα του κράτους του είτε μέσον μιας Συνταγματικής Συνέλευσης που θα εκλεγεί από το λαό είτε με δημοψήφισμα, είτε με οποιονδήποτε άλλο διεθνώς αναγνωρισμένο τρόπο".

ΠΩΣ ΕΡΜΗΝΕΥΤΗΚΕ ΤΟΤΕ Η ΣΤΡΟΦΗ ΠΡΟΣ
ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ;

Ο Γ.Γ. του ΑΚΕΛ μιλώντας στην Εκτακτη Ολομέλεια της Κ.Ε. το Σεπτέμβρη του 1964 είπε τα εξής ενδεικτικά:

"Όλοι ξέρουν πως το Κόμμα μας είχε πάντα σαν γραμμή του την εθνική αποκατάσταση του Κυπριακού λαού, δηλ. την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Αυτή η γραμμή έμεινε αναλλοίωτη όταν μετά την υπογραφή της συμφωνίας της Ζυρίχης το Κόμμα μας επεξεργάστηκε το Πρόγραμμα του που εγκρίθηκε στο 10ο Συνέδριο του ΑΚΕΛ το 1962"... "Με τη θέση για ολοκλήρωση της κυπριακής ανεξαρτησίας το Κόμμα μας εννοεί την κατάργηση όλων των δεσμεύσεων που δεν επιτρέπουν στον Κυπριακό λαό να ενασκήσει το αναφαίρετο δικαίωμα της αυτοδιάθεσης. Και ενάσκηση αυτού του δικαιώματος σημαίνει να ψηφίσουμε την Ένωση με την Ελλάδα"... "Οι νατοϊκές και άλλες ιμπεριαλιστικές βάσεις κι'εδαφικές παραχωρήσεις δεν είναι απαραίτητο συστατικό της Ένωσης"... "Η αποστρατικοποίηση της Κύπρου θα μπορούσε να γίνει και με την Ένωση της με την Ελλάδα".

ΚΑΤ' ΑΡΧΗΝ ΕΚΤΙΜΗΣΗ

Ποιοί παράγοντες επίδρασαν στη στροφή προς την Ένωση το 1964;

(α) Η έγνοια και η επιδίωξη του Κόμματος να μην διασπαστεί το εσωτερικό μέτωπο αντίστασης που στα χρόνια μετά το 1963 έφτασε σε ζηλευτά επίπεδα ενότητας.

(β) Η έγνοια να μην απομονωθεί το Κόμμα και έτσι να μην μπορεί να επιδράσει στις πολιτικές εξελίξεις.

(γ) Η έγνοια του Κόμματος να αποφευχθεί αναβίωση του αντικομμουνισμού και αντιακελισμού, που υπήρξε πάντα σκοπός ορισμένων ακροδεξιών καταστάσεων αλλά και στόχος των αντικυπριακών σχεδίων. Αλλωστε η εμπειρία της αντικομμουνιστικής αντιακελικής υστερίας της περιόδου 1955-1959 ήταν πολύ πρόσφατη.

Οι πιο πάνω ανησυχίες του Κόμματος ήταν υπαρκτές, βάσιμες και δικαιολογημένες. Λανθασμένος όμως υπήρξε ο τρόπος με τον οποίο το Κόμμα θέλησε να ξεπεράσει τους κινδύνους της διασπασης του εσωτερικού μετώπου και του αντικομμουνισμού, δηλ. η στροφή προς την ένωση.

Οι υπαρκτοί κίνδυνοι του διαμελισμού της Κύπρου, όπως και η νέα πραγματικότητα της ανεξαρτητής Κυπριακής Δημοκρατίας έπρεπε να είχαν προβληματίσει περισσότερο το Κόμμα και έπρεπε ευθύς εξ' αρχής να εγκαταλειφθεί οριστικά και αμετάκλητα το σύνθημα της αυτοδιάθεσης.

Η αναβίωση του συνθήματος για την Ένωση, έγινε σε μια εποχή που ο ιμπεριαλισμός είχε πετύχει να φέρει σε ένοπλη αντιπαράθεση τις δύο κοινότητες. Το σύνθημα της ένωσης όχι μόνο δεν βοηθούσε στη δημιουργία κοινού αντιιμπεριαλιστικού μετώπου αλλά αντίθετα έσπρωχνε τις μόζες των Τ/Κ και βοηθούσε στον εγκλωβισμό τους κάτω από την σωβινιστική τους ηγεσία.

Το ΑΚΕΛ σωστά αγωνιζόταν για τη φιλία και τη συνεργασία των δύο κοινοτήτων. Το σύνθημα όμως της Ένωσης εμπόδιζε τις λαϊκές μόζες των Τ/Κ να εκτιμήσουν στο βαθμό που έπρεπε την πολιτική του ΑΚΕΛ για την ειρηνική συμβίωση των δύο κοινοτήτων.

Και στο διεθνή χώρο το σύνθημα της Ένωσης δεν βοηθούσε στην ανάπτυξη της διεθνούς αλληλεγγύης και υποστήριξης ο'όλο το εύρος που θα μπορούσε να αναπτυχθεί. Γι' αυτό άλλωστε και στο διεθνή χώρο γίνονταν πιο συγκρατημένες δηλώσεις που υπογράμμιζαν την ανάγκη σεβασμού της ανεξαρτησίας της Κύπρου.

Η ταύτιση του ΑΚΕΛ στο στρατηγικό στόχο αυτοδιάθεσης-Ένωσης με τον Μακάριο και τις άλλες δυνάμεις έστω της δημοκρατικής δεξιάς, οδήγησε σταδιακά και στην ταύτιση ή σχεδόν ταύτιση

πάνω σε άλλα θέματα πολιτικής και χειρισμών, έτσι που σε μεγάλο βαθμό στην ανασκοπούμενη περίοδο χάθηκαν τα όρια μεταξύ της πολιτικής του Κόμματος και των άλλων πολιτικών καταστάσεων.

Με γνώμονα τις ανάγκες του αγώνα στο σημερινό του στάδιο και ιδιαίτερα την ανάγκη για επαναπροσέγγιση και κοινό μέτωπο πάλης με τους Τ/Κ πατριώτες επιβάλλεται όπως το Κόμμα εξετάσει αυτοκριτικά την περίοδο 1964-67.

Με τόλμη και παρησία πρέπει να γίνει η εκτίμηση ότι η πολιτική της Ενωσης στην περίοδο 64-67 υπήρξε λανθασμένη. Μέσα στα πλαίσια της συγγραφής της ιστορίας του Κόμματος πρέπει να μελετηθεί σε βάθος η περίοδος 1964-67 και να απαντηθούν όλα τα ερωτήματα που έχουν σχέση με την πολιτική του Κόμματος αυτά τα χρόνια.